

Svoboda informiranja, javnost delovanja in demokracija

Uvod

Razprave o demokraciji vedno na novo opozarjajo, da demokracije brez svobode informiranja ne more biti.¹ Boj za komunikacijske pravice in svoboščine je bil vseskozi v jedru boja za svobodo in demokracijo. Demokratizacija pomeni “mnogo več kot le zamenjavo nedemokratično izbrane oblasti in obrat ali povratek k tržni ekonomiji...” in “zahteva rekonceptualizacijo in prestrukturiranje kompleksnih odnosov med mediji, državo in civilno družbo” (Splichal 1992, str. 3). V Sloveniji se tak korenit preobrat iz več razlogov še ni zgodil.

V osemdesetih letih, zlasti v drugi polovici, so neodvisna gibanja, iniciative posameznikov in okrepljena reformna struja v politični eliti razrahljali politični monopol vladajoče revolucionarne elite, ki je v prvem revolucionarnem obdobju povsem nadzirala tisk. V drugem obdobju je bilo nadziranje omejeno, tako da je elita morala poseči po zaplembah ali sodnem preganjanju novinarjev in urednikov. Pod udarom je bil zlasti študentski tisk in kasneje, ko se je otesel tutorstva mladinske organizacije, mladinski tisk. Postopno sta se odprla tudi televizija in radio in omogočala svoboden pretok informacij in diskusijo o ključnih političnih vprašanjih. Demokratična

¹ Celo minimalna definicija demokracije po Bobioju (1987, str. 25) zahteva udejanjenje “tako imenovanih temeljnih pravic: svobode mnenja, izražanja, govora, združevanja itd.”. Tudi Dahl (1991) med temeljne značilnosti sodobnih demokracij šteje zaščito svobode izražanja in “dostop do alternativnih virov informacij, ki niso pod nadzorom države ali kako drugače monopolizirani”. Podrobneje o razmerju med demokracijo in komuniciranjem glej v delu Slavko Splichal in Janet Wasko (ur.), *Communication and Democracy*, Ablex, Norwood, New Jersey, 1993.

² *Eden od voditeljev zmagovite koalicije DEMOS, v letih 1990-94 obrambni minister Janez Janša, je izjavil, da je bilo poročanje s prve seje strankarske skupščine leta 1990 "labodji spev slovenskega novinarstva".*

revolucija je v kratkem pometla s pridobitvami na področju svobode tiska s konca osemdesetih let. Šele po nekaj letih se sedaj vzpostavljajo razmere, ki so primerljive z onimi ob koncu osemdesetih let.

Omeniti velja, da je bila v Sloveniji (in SFRJ) že v ustavi iz leta 1963 zapisana pravica do objave mnenja. V osemdesetih letih so to pravico in pa pravico do odgovora začeli državljani Slovenije množično uporabljati v tisku. Pomemben precedens je bila odločitev slovenskega Vrhovnega sodišča, ki je dnevniku Delo naložilo objavo članka, v katerem je avtor kritiziral visokega funkcionarja ZKS in ga uredništvo sprva ni hotelo objaviti (leta 1985). "Ta primer je pomenil prelomnico v odnosih med mediji, politiko in bralci" (Splichal 1995, str. 182). Novi zakon o javnih občilih, ki je prišel v obravnavo leta 1991, je obe pridobitvi odpravil ob podpori Društva novinarjev in parlamentarnih strank.

Demokracija se je v Sloveniji udejanjala pod geslom pluralizma. Pluralizem se je uveljavljal predvsem kot večstrankarstvo. Tako so prvi koraki nove demokracije pomenili v prvi vrsti uvajanje partitokracije, delitev javne oblasti med zmagovite stranke. Ista usoda je zadela področje informiranja. "Pretiravali bi, ko bi trdili, da je z demokratičnimi revolucijami v Vzhodno-Srednji Evropi povezan kakšen večji prodor v smislu de- ali re-regulacije medijev, kvalitetnih programov ali novih oblik organizacije medijev in upravljanja z njimi" (Splichal 1992, str. 212). V prvih letih demokracije so stranke težile k prevzemanju informacijskih poti, nekatere pa so ustanovile svoje časopise. Splichal (1995, str. 181) ugotavlja, da je val italijanizacije medijev zajel tudi Slovenijo. To pomeni, da so mediji pod močnim državnim nadzorom, posredno ali neposredno, zlasti pa so močno povezani s politično elito. Demokratična revolucija je na dan svoje zmage novinarjem najavila obračun.² Splichal (1995, str. 183) zato upravičeno ugotavlja, da "vidijo vladajoče koalicije medije, zlasti televizijo in radio, kot "korporativne" demokratične organe nove "pluralistične" partijske države, torej v enaki perspektivi kot prejšnje oblasti." Nova politična elita je izhajala iz podobne ugotovitve kot socialistična revolucija desetletja pred njo in kot jo je zapisal Mill (1994, str. 43) v eseju O svobodi: "Večina ljudi se še ni naučila dojemati moči oblasti kot svojo moč in njena stališča kot svoje lastno prepričanje".

Vladajoča koalicija Demos (1990–1992) se je začela najprej ukvarjati s televizijo. Novi zakon je predvidel, da se vladajoča koalicija v parlamentu polasti upravljanja nacionalnega radia in televizije. Namesto skupščine, ki je za časa socializma vključevala posamezne segmente javnosti, so po novem zakonu iz leta 1991 mesto v svetu RTV zasedli predstavniki strank. Predsednik sveta pa je postal kar eden od poslancev. Splichal

(1991, str. 494) je ugotovil, da je zakon o RTV v celoti odpravil avtonomijo javnosti, ker je določil, da:

1. svet RTV imenuje parlament,
2. parlament daje soglasje k sklepom sveta o kadrovskih zadevah,
3. zaposleni nimajo pravice izvoliti svojih predstavnikov v svet RTV.

Splichal imenuje omenjene postopke nove oblasti "komunikacijska kontrarevolucija". Tako oblikovan svet je pomenil strateški umik v procesu demokratizacije množičnih občil in vračanje na že davno opuščeni model državne televizije.

Drugo vodilno geslo demokratizacije je bilo privatizacija. Uveljavilo se je prepričanje, da je svoboda lastnine in zlasti zasebne lastnine garant demokracije in svobode tiska. S privatizacijo naj bi zmanjšali vmešavanje države v medije. Ta proces je v Sloveniji sedaj zaključen, vpliv strank na medije pa ni odpravljen. Vsekakor javni mediji niso preprosta trobila strank, saj so vse večje stranke ustanovile za ta namen svoje časopise, ki izhajajo tedensko ali mesečno:

Stranka	Ime časopisa Pogostost in začetek izhajanja
Liberalno demokratska stranka (LDS)	4000 (enkrat na dva meseca) od 1994
Socialdemokratska stranka Slovenije (SDS)	Dan, Demokracija (tednik) od 1996
Slovenska nacionalna stranka (SNS)	Prijatelj (mesečnik) od 1993
Slovenska ljudska stranka (SLS)	Slovenske brazde (tednik) od 1991
Združena lista socialdemokratov (ZLSD)	Prepih (predvolilni tednik) jesen 1996
Slovenski krščanski demokrati (SKD)	Slovenec (dnevnik) od 1991

Vir: (mesečnik) od 1994, Dramilo (mesečnik za območje Dolenjske in Primorske) 1992

V Sloveniji je šest dnevnikov, ki izhajajo v skupni nakladi 422.780 izvodov, 36 tednikov v nakladi 875.400 izvodov, 36 dvotednikov v nakladi 473.480, 203 mesečniki v nakladi 1.641.389 in 57 dvomesečnikov v nakladi 121.000 izvodov. Inštitut za raziskovanje medijev je v raziskavi o slovenskih tiskanih medijih v letu 1996 ugotovil, da v Sloveniji v 656 različnih oblikah in vsebinah izide vsaj enkrat na leto pet milijonov izvodov časopisov.

Dnevniki so, razen Slovenca, ki je katoliško usmerjen in deluje v okrilju stranke Slovenskih krščanskih demokratov, nestrankarski. V večini dnevnikov imajo zaposleni večinski lastniški delež, manjšinskega investicijski skladi.

V razpravi o demokratizaciji je zaradi posebnega statusa katoliške cerkve na Slovenskem pomembno poglavje tisk v okviru katoliške cerkve. Tednik Družina izhaja od leta 1952, od leta 1962 izhaja mesečnik za mladino Ognjišče. Najvišjo naklado je imela Družina leta 1969, 125.000 izvodov, nato pa je naklada postopno padala do leta 1995 na 72.000 izvodov. Najprej je bila Družina časopis za verska vprašanja, z demokratičnimi spremembami pa se je preimenovala v "slovenski katoliški tednik". To je tudi pomenilo, da se je začela odkrito ukvarjati s političnimi vprašanji.

Katoliška cerkev ima tudi odločilen vpliv na radio Ognjišče in TV 3. Radio Ognjišče je prvi verski privatni radio nacionalnega obsega in v tem smislu pomeni alternativo nacionalnemu radiu Slovenija. Oddajati je začel leta 1994. Iz tega radia je vzniknila ideja televiziji TV 3. Ustanovni kapital je prišel s strani cerkve in institucij, ki so blizu katoliški cerkvi, kot je gospodarski forum SKD. TV 3 oddaja od 24. decembra 1995.

Med novimi mediji se še posebej uveljavlja internet. Novejše raziskave (Vehovar, 1996) ugotavljajo, da se je zaenkrat uveljavil predvsem pri dijakih in študentih. Internet se najpogosteje uporablja za pridobivanje informacij, raziskovalno delo in za zabavo. Zanj je slišala polovica slovenske populacije, vsaj eno izkušnjo z njim ima 10 % populacije, vsaj enkrat mesečno pa ga uporablja 5 % populacije. 2 % gospodinjstev ima dostop do interneta od doma. Posebej izrazita je pokritost z internetom v osnovnih, srednjih in visokih šolah. Na področju gospodarstva so raziskovalci ugotovili, da je internet pomemben ali zelo pomemben za petino velikih in srednjih podjetij in desetino manjših podjetij. Pri uprabi prevladuje zbiranje poslovnih informacij ter komuniciranje. Dostop do interneta ima četrtnina velikih, petina srednjih in 5 % malih podjetij, medtem ko o dostopu do njega še ni razmišljala četrtnina velikih, tretjina srednjih in polovica manjših podjetij. Tudi številni državni organi in parlamentarne stranke se predstavljajo na internetu.

Omenimo naj tudi, da se v Sloveniji v zadnjih letih vzpostavljajo številne računalniške baze podatkov (npr. v sodstvu, parlamentu in v drugih državnih organih ter na univerzah), ki omogočajo medsebojno povezovanje različnih uporabnikov. Tudi različni registri (sodni, upravni) se postopno oblikujejo na računalniških mrežah in postajajo dostopni zainteresiranim subjektom.

1. Ustavni temelj svobode informiranja

Svoboda informiranja, kot temeljna (človekova) svoboščina in eden od nosilnih stebrov ali sine qua non sodobne demokracije (Rupnik, Cijan, Grafenauer 1994, str. 77) se praviloma zagotavlja že na ustavni ravni. Nova slovenska ustava, ki je bila kot temeljni akt nove države sprejeta 23. decembra 1991, je to svoboščino opredelila predvsem v 39. členu, ki zagotavlja:

1. svobodo izražanja misli;
2. svobodo govora;
3. svobodo javnega nastopanja;
4. svobodo zbiranja, sprejemanja in širjenja vesti in mnenj.

Isti ustavni člen določa tudi, da ima vsakdo pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

Svobode informiranja seveda ni dopustno zlorabljati s poseganjem v temeljne (ustavne) pravice drugih (glej Šinkovec 1996, str. 37 in nasl.). V zvezi s svobodo informiranja so tako pomembne tudi druge ustavne določbe, kot npr. pravica do popravka objavljenega obvestila in odgovora na objavljeno informacijo (40. člen ustave), določba o zagotovitvi varstva osebnih podatkov oziroma informacijske zasebnosti, ki prepoveduje uporabo osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja ter napotuje na nadaljnje zakonsko urejanje zbiranja, obdelovanja, uporabe, nadzora in varstva tajnosti osebnih podatkov (38. člen ustave), ali pa npr. določbe, ki opredeljujejo svobodo vesti (41. člen ustave) in domnevo nedoločnosti (27. člen).

Primerjava s prejšnjo ureditvijo, ki je temeljila na jugoslovanski federativni ustavni ureditvi ter na Ustavi Socialistične Republike Slovenije iz leta 1974 in na številnih ustavnih amandmajih, nam v normativnem pogledu ne kaže bistvenih (radikalnih) sprememb, pač pa precejšnjo mero kontinuitete (glede prejšnje ustavne ureditve prej navedenih pravic glej npr. Strobl, Kristan, Ribičič 1986, str. 111–112). Tedanja ustavna ureditev je zagotovila svobodo govora, svobodo javnega nastopanja ter svobodo tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Temu je nova ustava izrecno dodala še “svobodo izražanja misli”, ki pa je bila prav tako, le na nekoliko drugačen način, zagotovljena že tudi v prejšnji ustavi, in sicer v okviru “svobode misli in opredelitve”.

Nekatere od omenjenih pravic iz nove ustave, tj. svoboda zbiranja in sprejemanja vesti in mnenj ter pravica vsakogar, da dobi informacijo javnega značaja, za katero ima zakonsko

utemeljen pravni interes, so bile le delno zajete v prejšnji ustavi. Le-ta je v tem pogledu zagotavljala pravico občana, da je obveščen o vseh dogodkih in vprašanjih, pomembnih zanj in za skupnost. Ta pravica je bila v določeni meri celo širša od navedenih treh pravic iz nove ustave, saj je občanu zagotavljala ne le pravice v procesu komuniciranja oziroma informiranja, temveč tudi popolno obveščenost, kar je bilo seveda neuresničljivo.

V kontekstu, ki ga uveljavlja nova ustavna ureditev (demokratska in pravna država, realistični pristop k zagotavljanju človekovih pravic in svoboščin itd.), dobiva kompleks pravic, ki jih je mogoče zajeti pod pojem svoboda informiranja, povsem drugačen značaj kot v prejšnjem režimu. Čeprav je bilo obdobje socializma v Sloveniji bistveno drugačno in bolj odprto v primerjavi z vzhodnimi sistemi realnega socializma, pa sta faktični monopol vladajoče Zveze komunistov nad mediji oziroma odsotnost svobodnega pluralizma medijev omejevala in zavirala praktično uresničevanje svobode informiranja.

Omeniti velja še, da je prejšnja slovenska oziroma jugoslovanska ustavna ureditev vsebovala pravico, ki je bila verjetno edinstvena na svetu, kar je bilo pogojeno s tem, da je temeljila na družbeni lastnini medijev. To je bila pravica občanov in določnost medijev, da objavljajo za javnost pomembna mnenja občanov, organizacij itd. Takšne pravice nova ustava ne vsebuje, zanimivo pa je, da je bila ta pravica v 80-ih letih v primeru zavračanja nekajkrat celo iztožena v upravnem sporu pred Vrhovnim sodiščem (Čebulj 1992, str. 73). Seveda nova ustavna ureditev takšne možnosti (pravice) ne izključuje, zato jo lahko na določenih področjih uveljavlja zakon (kot npr. v primeru volilne kampanje).

Temeljna značilnost vseh ustavnih določb, ki zadevajo svobodo informiranja, je visoka stopnja abstraktnosti (nedoločnosti) njihovih formulacij. Nekatere od navedenih pravic iz 39. člena ustave se medsebojno tudi prekrivajo, zato je mogoče šele na podlagi zakonskih izpeljav ustave in sodne ter ustavnosodne prakse zanesljiveje vsebinsko opredeliti vsebino in obseg vsake posamezne svoboščine oziroma pravice. Dosedanja judikatura s teh področij je po obsegu še relativno skromna in se kaže v zadnjem času predvsem v kazenskih sodbah glede verbalnih deliktov, storjenih preko medijev (od novinarjev ali npr. vpisnih bralcev).

Doslej se je Ustavno sodišče z vprašanjem medijev meritorno ukvarjalo le enkrat. Na zahtevo Vrhovnega sodišča je sodišče ustavno obravnavalo in (s šestimi glasovi proti trem) razveljavilo določbo drugega odstavka 31. člena Zakona o RTV Slovenija (odločba Ustavnega sodišča U-I-172/94, z dne 9.11.1994), z

obrazložitev, da ni v skladu z ustavno opredelitvijo, da je Slovenija pravna država. Ustavno sodišče je v obrazložitvi zapisalo, da je "abstraktna ocena, ali določen predpis nasprotuje temu ustavnemu načelu, pogosto negotova". Obrazložitev je bila tudi temu primerno filozofska in arbitrarna s sklicevanjem celo na eno samo mnenje člana sveta RTV itd. Najbolj sporno pri razlagi pa je stališče Ustavnega sodišča, da "položaja in mesta generalnega direktorja RTV Slovenija ni mogoče presojati samo s stališča zakonske ureditve položaja direktorjev javnih zavodov, ampak tudi glede na poseben pomen, ki ga ima in ga mora imeti generalni direktor pri zagotavljanju svobode tiska..." To stališče je ustavno sodišče oprlo na 1. člen ustave, ki pravi, da je Slovenija demokratična država. S takšnimi interpretacijami si Ustavno sodišče prisoja "komisarsko" vlogo, saj se postavlja v vlogo vrhovnega razlagalca pravega pojmovanja demokracije in pred tem pravne države.

K politološki analizi navedenega primera sodi ugotovitev, da je bila večina članov ustavnega sodišča imenovana v času vladavine Demosa, to je v času, ko je bil imenovan tudi direktor RTV Slovenija. Novi zakon o RTV (ZRTV) je odpravil stari svet RTV, ki je bil strankarsko sestavljen, in uvedel svet, ki ga sestavljajo predstavniki interesnih organizacij, trije predstavniki zaposlenih in pet uglednih javnih delavcev, ki jih imenuje Državni zbor. Ta novi svet naj bi glasoval o zaupnici generalnemu direktorju, s čimer naj bi se preverila stopnja zaupanja v že obstoječega direktorja, ki ga je izvolil svet v prejšnji strankarski in večinsko Demosovi sestavi. Bitka za politični prostor se je speljala preko ustavnega sodišča v prid političnih sil Demosa. Šlo je za prvovrsten politični boj, v katerega je ustavno sodišče poseglo s politično utemeljitvijo svojega stališča. Ustavno sodišče je ustvarilo vtis, kot da s padcem direktorja RTV pade svoboda in neodvisnost tiska in medijev v Sloveniji. "Enega od ključnih institucionalnih pogojev učinkovitosti demokratičnega procesa pomeni svoboda tiska. Svobodni, od oblasti neodvisni tisk pomaga vzpostavljati in oblikovati nepristransko informirano javnost, pogojuje njeno sposobnost nadzirati vse veje oblasti ter zagotavlja učinkovito delovanje politične opozicije vsakokratni oblasti. Svobodni tisk s svojim delovanjem omogoča uravnoteženo ravnanje politične oblasti v državi in nadzor državnih oblastnih struktur." Te besede iz obrazložitve kažejo, kot da je edina garancija za uveljavljanje svobode tiska odstavljene generalni direktor RTV Slovenija. Ustavno sodišče v tem slogu nadaljuje: "Odgovornost države za zagotovitev ter razvoj svobodnega tiska, vključno z RTV, je še posebej poudarjena prav v času ponovne graditve demokratičnih institucij v novi slovenski državi, ki je podedovala številne in možne prvine nedemokratične politične

³ *Omeniti velja, da se je ta načelna razprava vodila v času, ko je bil generalni direktor hudo bolan in ko je imel do upokojitve natanko še eno leto in pol. Upokojen je bil julija 1996, pred iztekom svojega mandata.*

⁴ *Ko je leta 1990 prišel na oblast DEMOS, je po enem letu zamenjal generalnega direktorja, ki je bil še eno leto na mandatu. Tedaj je bila zamenjava legitimna, vse proti DEMOSu usmerjene zamenjave pa so bile razglašene za nelegitimne, ker naj bi šlo za povratek starih sil.*

⁵ *Mladina, št. 23, 4. junij 1996, str. 11.*

kulture, ki so predstavljale ustavne in dejanske temelje enopartijske oblasti na območju bivše Jugoslavije. Zato so še vedno lahko prisotni občutki tesnobe in strahu pred oblastjo, ki se pri novinarjih lahko izražajo v obliki (samo)cenzure, pri javnosti pa v obliki politične apatičnosti in odtujenosti." Ustavno sodišče meni, da morata biti avtonomnost in odgovornost generalnega direktorja razvidni in predvidljivi. "Te zahteve niso izpolnjene, če je direktorjev položaj odvisen od vsakokratne sestave organa upravljanja, od vsakokratne razporeditve politične moči pri ustanovitelju zavoda ali od formalnih sprememb, ki jih ta lahko kadarkoli sprejme glede statusa zavoda."³ Implicitna alternativa, ki jo nudi ustavno sodišče, je neomejen mandat generalnega direktorja, saj je jasno, da spremembe razmerja političnih sil morajo spremeniti tudi razmerje sil na javni RTV⁴.

Iz prakse rednih sodišč je mogoče kot značilne primere s področja svobode informiranja navesti predvsem nekatere sodbe zoper novinarje. Urednica notranjepolitične redakcije na TV Slovenija je bila obsojena na pogojno zaporno kazen zaradi žalitve časti direktorja podjetja in državnega svetnika. Sodišče je v obrazložitvi zapisalo, da se sodba izreka kot generalna in specialna prevencija, torej kot opomin ne le njej, temveč tudi drugim novinarjem, da bodo pri delu bolj previdni⁵. Župan mesta Ljubljane je tožil novinarja Mladine zaradi žalitve in dosegel, da je sodišče novinarja spoznalo za krivega. Tudi župan Novega mesta je tožil novinarko zaradi žalitve časti in tožbo dobil.

Število podobnih primerov je sorazmerno veliko, kažejo pa na to, da ni pravega soglasja glede razumevanja svobode informiranja med politiki in novinarji. Sodišča so v dosedanjih takšnih primerih praviloma razsojala v prid tožečih strank, tj. politikov. Novinarji razumejo takšne odločitve sodišča kot napad na preiskovalno in kritično novinarstvo, ki je temelj demokracije, politiki pa kot končno utrjevanje demokracije, v kateri ni možno zapisati prav vsega, kar si novinarji mislijo ali nepreverjeno poberejo na ulici.

2. Nekateri temeljni (splošni) vidiki ureditve svobode javnega obveščanja v Republiki Sloveniji

Ustavna pravica oziroma svoboda javnega obveščanja je izpeljana predvsem v Zakonu o javnih glasilih (ZJG), ki vsebuje najprej definicijo javnih glasil, nato pa ureja različna druga vprašanja.

Izdajatelj javnega glasila je lahko podjetnik posameznik, podjetje, gospodarska družba (razen tihe družbe), zavod,

študentska ali druga organizacija, ki je registrirana za izdajanje tiska ali drugih oblik javnega obveščanja oziroma za ustvarjanje, pripravljanje in oddajanje RTV programov, v skladu z zakonom. Izdajatelj javnega glasila, razen RTV programov, je lahko tudi politična stranka, verska skupnost, državni organ, organ lokalne skupnosti, društvo in nevladna organizacija ali druga organizacija, pod pogojem, da je to povezano z njeno dejavnostjo. Prav tako je lahko izdajatelj javnega glasila fizična oseba, ki ni registrirana za izdajanje tiska ali drugih oblik javnega obveščanja, če izdaja nekomercialno javno glasilo, ki se razširja brezplačno. Vsak izdajatelj javnega glasila mora imeti stalno prebivališče oziroma sedež v Republiki Sloveniji (4. člen ZJG).

Zakon podrobneje opredeljuje pravice in odgovornosti javnih glasil, odgovornih urednikov, uredništva in novinarjev, zaščito pluralnosti javnih glasil, poleg tega pa vsebuje tudi obsežne določbe o radijskih in televizijskih programih ter o tujem tisku in drugih tujih javnih glasilih ter njihovih predstavnikih. Načeloma je posebej določeno, da temelji dejavnost javnih glasil na svobodi obveščanja, nedotakljivosti in varstvu človekove osebnosti in dostojanstva, na svobodnem pretoku informacij in odprtosti javnih glasil za različna mnenja, na avtonomnosti novinarjev pri opravljanju novinarskega dela, spoštovanju kodeksov novinarske etike ter osebni odgovornosti novinarjev za posledice njihovega dela (7. člen ZJG).

Javna glasila morajo na zahtevo pristojnega državnega organa ter javnih podjetij in javnih zavodov brez odlašanja in **brezplačno objaviti sporočilo, katerega objava je nujna**, njegov namen pa je preprečiti ali odpraviti nevarnost za življenje in zdravje ljudi ter njihovo premoženje, in za varnost države ter preprečiti ali odpraviti nevarnost za kulturno in naravno dediščino. Za vsebino takšne informacije je odgovoren tisti, ki jo je podal (8. člen ZJG).

Vsakdo ima pravico od odgovornega urednika javnega glasila zahtevati, da brezplačno objavi **odgovor na objavljeno informacijo ter popravek objavljene informacije**, s katero je prizadeta njegova pravica ali interes (9. člen ZJG). Zakon vsebuje obširne določbe, ki zagotavljajo način in obseg uveljavljanja navedene (ustavne) pravice do odgovora in popravka, pri čemer je več določb namenjenih zagotovitvi učinkovitega in hitrega sodnega varstva (10–23. člen ZJG).

Državni organi, organi lokalnih skupnosti (občin), posamezniki, ki opravljajo javne funkcije, javni zavodi in javna podjetja ter druge osebe, ki opravljajo javno službo, morajo kot "viri informacij" zagotavljati javnost svojega dela z dajanjem pravočasnih, popolnih in resničnih informacij o vprašanih s svojega delovnega področja (24/1 člen ZJG). Novinarji imajo

pod enakimi pogoji **pravico dostopa do informacij**. Dajanje informacij se lahko odreče le v primerih, ko so informacije na predpisani način določene kot državna, vojaška ali uradna tajnost ali pa kot poslovna skrivnost. Prav tako se lahko dajanje informacij odreče, če bi to pomenilo kršitev tajnosti osebnih podatkov ali bi škodilo sodnemu postopku. Na izrecno zahtevo novinarja morajo zgoraj navedeni subjekti ("viri informacij") v osmih dneh pisno obrazložiti razloge, zakaj niso podali določene informacije (24/3 člen ZJG).

Zakon posebej **varuje pluralnost oziroma raznovrstnost javnih glasil**. Posamezna domača fizična ali pravna oseba ima lahko v osnovnem kapitalu oziroma premoženju podjetja, gospodarske družbe ali zavoda, ki izdaja dnevni tisk ali ustvarja, pripravlja in oddaja RTV program, največ 33 % odstotni delež ali največ 33 % odstotkov upravljalških pravic. Takšna omejitev pa ne velja za izdajatelje, ki imajo manj kot dvajset zaposlenih, ter za RTV organizacije, ki jih ustanovi študentska organizacija ali samoupravna narodna skupnost (39/1, 2 člen ZJG). Tuje fizične ali pravne osebe imajo lahko v zavodu, podjetju ali družbi izdajatelja javnega glasila skupno največ 33 % delež v premoženju oziroma kapitalu podjetja, zavoda ali družbe oziroma največ 33 % upravljalških pravic.

Zaradi preprečevanja monopolov je določeno, da izdajatelj dnevnega tiska ter fizične in pravne osebe ali skupina oseb, ki so lastniki oziroma solastniki izdajatelja dnevnega tiska, ne morejo ustanoviti lastne RTV organizacije ali ustvarjati, pripravljati in oddajati RTV programov. Prav tako ti subjekti ne smejo imeti več kot 10 % deleža ali več kot 10 % upravljalških pravic v drugem izdajatelju dnevnega tiska ali RTV organizaciji (40/1 člen ZJG). Po drugi strani pa RTV organizacije in fizične in pravne osebe ali skupina oseb, ki so lastniki oziroma solastniki RTV organizacije, ne morejo izdajati dnevnega tiska ali ustanoviti podjetja, družbe ali zavoda za izdajanje dnevnega tiska, niti ne smejo imeti več kot 10 % odstotnega deleža ali več kot 10 % upravljalških pravic v izdajatelju dnevnega tiska ali v drugi RTV organizaciji (40/2 člen ZJG). Posamezna RTV organizacija lahko ustvarja, pripravlja in oddaja samo radijske ali samo televizijske programe, rezen če zakon izrecno ne določa drugače. Takšna načelna omejitev ne velja za zavod, ki ga ustanovi samoupravna narodna skupnost ali študentska organizacija, kajti takšen zavod se lahko registrira za izdajanje tiska in drugih oblik javnega obveščanja ter hkrati tudi za ustvarjanje, pripravlanje in oddajanje RTV programov (40/4, 5 člen ZJG).

Oglaševalske organizacije, katerih dejavnost je zbiranje, oblikovanje in posredovanje oglasov ter fizične ali pravne osebe ali skupine oseb, ki so lastniki ali solastniki teh organizacij,

ne morejo ustanoviti lastne RTV organizacije ali ustvarjati RTV programov niti imeti več kot 10 % kapitalskega deleža ali 10 % upravljalških pravic v RTV organizaciji (41. člen ZJG).

Podjetja – izdajatelji javnih glasil ter kabelski operaterji, ki se nameravajo združiti (nakup ali prodaja podjetja, združitev, povezanost obvladujočega in obvladanega podjetja itd.) morajo o svojem namenu obvestiti državni organ, ki je pristojen za varstvo konkurence, če bi nameravana podjetja obvladovala več kot 50 % tržnega deleža določenega prizvoda ali storitve v Republiki Sloveniji. Organ za varstvo konkurence izda odločbo o prepovedi združitve, če ugotovi, da bi bila s tem močno omejena konkurenca in bi obstajala nevarnost zlorabe prevladujočega položaja na trgu (43. člen ZJG).

Zakonsko so posebej urejeni nacionalni, nekomercialni lokalni in komercialni RTV programi. **Nacionalne RTV programe** ustvarja javni zavod **Radiotelevizija Slovenija (RTV Slovenija)**. Dejavnost RTV Slovenija obsega ustvarjanje, pripravljanje in oddajanje dveh nacionalnih televizijskih programov, treh nacionalnih radijskih programov, poleg tega pa tudi po en radijski in televizijski program za italijansko ter za madžarsko narodno skupnost, radijske oziroma televizijske programe za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, radijske in televizijske programe za tujo javnost ter radijske in televizijske programe regionalnih centrov v Kopru in Mariboru (3. člen ZRTV). Nacionalni program mora pokrivati ozemlje, kjer živi najmanj 90 % prebivalstva Republike Slovenije, oziroma 90 % ozemlja, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, kadar gre za narodnostni program (5. člen ZRTV).

Svet RTV Slovenije je leta 1992 odločil, da bo RTV ustanovila tretji nacionalni kanal, ki naj bi sodeloval s številnimi zasebnimi lokalnimi podjetji. Po dogovoru naj bi ta ustanovila lokalne televizijske postaje kot pogodbene podružnice RTV Slovenija, svoje programe pa bi oddajale le na lokalnih frekvencah. Do realizacije tovrstnega monopola ni prišlo.

Lokalni komercialni programi morajo ustrezati trem kriterijem: 1. proizvesti morajo 10 % lastnega programa; 2. oddajajo lahko na največ tretjini ozemlja države; 3. med seboj ne smejo programsko sodelovati, tako da bi sočasno predvajali isti program po celi državi (kar je bila znamenita Berlusconijeva taktika izigravanja zakonov v Italiji). **Lokalni nekomercialni programi** morajo 40 % programa nameniti informativnim, kulturno-umetniškimi in izobraževalnim vsebinam, uro programa pa lastni produkciji.

Najpomembnejše kot vprašanje regulacije komercialnih radijskih in TV postaj je bilo v zadnjem času **vprašanje delitve frekvenc**. V letih 1992 do 1994, to je od odmrznitve

razdeljevanja frekvenc pa do sprejema zakona o radiodifuziji, so bile frekvence razdeljene dvanajstim TV hišam. Med največjimi naj omenimo: kanal A (Ljubljana), MMTV (Ljubljana), Tele 59 (Maribor), TV Robin (Nova Gorica), RTV Ognjišče (Ljubljana). Leta 1995 so se postaje MMTV, Tele 59 in TV Robin združile v POP TV, ki oddaja na vseh treh frekvencah. Tako POP TV pokriva več kot polovico ozemlja Slovenije (kar bi utegnilo biti vprašljivo z vidika zakonske ureditve). Podobno tudi TV 3 pokriva približno dve tretjini ozemlja Slovenije. Poleg teh velikih televizijskih hiš obstaja še vrsta regijskih in občinskih televizij.

Javna glasila objavijo na začetku vsakega koledarskega leta v Uradnem listu Republike Slovenije **podatke o virih financiranja**. Poleg tega objavijo med drugim tudi podatke o fizičnih osebah oziroma podatke o firmi in sedežu pravnih oseb, ki imajo v lasti več kot 10 % kapitala oziroma nad 10 % upravljalških pravic (42. člen ZJG).

V programih RTV Slovenija **ni dovoljena verska in politična propaganda** (7. in 8. člen ZRTV). Izjema je politična propaganda v času volilne kampanje, v zvezi s katero zakon podrobneje opredeljuje pravice in dolžnosti RTV Slovenija, te omejitve pa ne veljajo za zasebne RTV programe.

Pluralnost zastopanosti interesov se na specifičen način uveljavlja v organu upravljanja RTV Slovenija, tj. v Svetu RTV Slovenija. Ta organ šteje 25 članov, od tega jih pet imenuje državni zbor, po enega obe nacionalni manjšini, pomembne interesne organizacije in združenja, kot so sindikati, združenje delodajalcev, verske skupnosti idr. Tri člane izvolijo izmed sebe zaposleni v RTV Slovenija na neposrednih volitvah.

3. Svoboda informiranja v razmerju država – državljan

3.1. Parlament

Decembra 1992 so slovenski državljani na splošnih in neposrednih volitvah prvič izvolili 90 poslancev **Državnega zbora Republike Slovenije**, ki predstavlja zakonodajno državno oblast (glej 80.–95. člen ustave). Državni zbor se je konstituiral v mesecu januarju 1993 in kmalu zatem sprejel svoj poslovnik (PDZ), v katerem je uredil tudi način javnosti svojega delovanja. Delo državnega zbora je že načelno opredeljeno kot javno, pri čemer se lahko javnost omeji ali izključi samo, če tako zaradi splošnih koristi odloči državni zbor ali njegovo delovno telo ali če tako določa zakon ali drug predpis na podlagi zakona (6. člen PDZ). Javnost dela tega organa se v praksi zagotavlja predvsem s prisotnostjo akreditiranih novinarjev na sejah

državnega zbora in njegovih delovnih teles, preko delovanja Službe državnega zbora za informiranje, preko možnosti, da državljani prisostvujejo sejam državnega zbora (kolikor pač to omogočajo prostorske zmožnosti galerije za obiskovalce), ter preko neposrednih in posrednih televizijskih ali radijskih prenosov iz dvorane državnega zbora. Neposredni televizijski ali radijski prenosi sej državnega zbora so v praksi redki, mediji pa se zanje odločajo v primerih, ko gre za politično odmevnejša in za javnost privlačna dogajanja v parlamentu, npr. odločanje o interpelaciji glede "pomembnejšega" ministra, nastop predsednika republike v državnem zboru ali odločanje poslancev o kakšnem pomembnejšem pravnem aktu oziroma ukrepu (npr. pomembnejši intervencijski zakon).

Državni zbor obvešča javnost o svojem celotnem delu ter še posebej o odločitvah in stališčih glede zadev, ki jih obravnava, predvsem tudi preko svojega glasila, tj. Poročevalca Državnega zbora Republike Slovenije, ki izide praviloma večkrat na mesec. V Poročevalcu se objavljajo predlogi zakonov, kot so bili predloženi za prvo, drugo ali tretjo obravnavo, ter vsi drugi predlogi aktov državnega zbora (npr. proračun, nacionalni programi, deklaracije, resolucije, odloki, sklepi, obvezne razlage zakonov), poleg tega pa tudi vsa poslanska vprašanja in pobude ter različne informacije.

Glede javnosti aktov parlamenta je treba omeniti še, da se v **Uradnem listu Republike Slovenije**, v skladu s 154. členom ustave, objavljajo vsi državni predpisi. Predpisi morajo biti seveda objavljeni preden začno veljati, pri čemer je običajni vakacijski rok 15 dni, če v samem predpisu ni določeno drugače (154/2 člen ustave).

Predstavniki javnih občil imajo pravico biti navzoči na sejah državnega zbora ter obveščati javnost o njegovem delu (318/1 člen PDZ). Osebe, ki niso vabljeni na sejo, so lahko navzoče na seji v skladu s pravili o notranjem redu, ki jih določi generalni sekretar v soglasju s kolegijem predsednika državnega zbora (317/1 člen PDZ). Javnosti so dostopni tudi dobesedni zapisi (magnetogrami) s sej državnega zbora (321. člen PDZ). Predstavnikom javnih občil je na voljo informativno in dokumentacijsko gradivo, predlogi aktov državnega zbora, obvestila in poročila o delu zbora, glasila državnega zbora, dobesedni zapisi in druge publikacije, ki jih izdaja državni zbor (319. člen PDZ).

Državni zbor lahko sklene, da bosta določena seja ali del seje potekala brez navzočnosti javnosti. Sklep o tem sprejme državni zbor na zaprti seji. Državni zbor lahko tudi odloči, da bo o posameznem vprašanju razpravljal brez navzočnosti predstavnikov javnih občil (novinarjev) (318. člen PDZ).

Državni zbor lahko o seji izda uradno obvestilo za javnost ali

za javna občila. Takšno obvestilo pride v poštev zlasti takrat, kadar se nanaša na seje ali dele sej, ki so potekale brez navzočnosti javnosti ali brez navzočnosti predstavnikov javnih občil, seveda pa tudi v vseh drugih primerih. Besedilo uradnega obvestila določi predsednik državnega zbora (322. člen PDZ).

Posebno vlogo glede obveščanja javnosti o delu državnega zbora ima Služba državnega zbora za informiranje, ki skrbi za obveščanje javnosti in za sodelovanje s predstavniki javnih občil (novinarji) ter za zagotovitev pogojev za njihovo delo v državnem zboru.

Ena od pomembnih značilnosti oziroma posebnosti slovenske parlamentarne ureditve je javnost delovanja delovnih teles državnega zbora (v večini drugih parlamentarnih sistemov so seje parlamentarnih delovnih teles zaprte za javnost). Poslovnik državnega zbora določa, da so seje delovnih teles praviloma odprte za javnost, pri čemer lahko delovno telo le z dvotretjinsko večino navzočih članov sklene, da se seja ali njen del zapre za javnost (162/1 člen PDZ). Praksa tu sledi temeljni poslovniški usmeritvi, kajti le redko so seje delovnih teles (odborov in komisij) zaprte za javnost. Tudi glasovanja v delovnem telesu so javna (160. člen PDZ). Po koncu seje, ki je bila zaprta za javnost (sklep o tem, da seja ne bo javna, se sprejme na zaprti seji), lahko predsednik delovnega telesa informira javnost (162/2, 3 člen PDZ).

Pomembno je še poudariti, da so na seje delovnih teles pogosto vabljeni tudi zunanji strokovnjaki za posamezna področja, ki se na njih obravnavajo. Strokovnjaki in predstavniki zainteresirane javnosti lahko na seji delovnega telesa predstavijo svoja mnenja in stališča, vendar pa ne sodelujejo pri odločanju oziroma glasovanju (157. člen PDZ).

Drugača pa je seveda ureditev javnosti dela preiskovalnih komisij državnega zbora. V skladu s 93. členom ustave in 1. členom ZPPR se parlamentarna preiskava v zadevah javnega pomena opravi, da se ugotovi in oceni dejansko stanje, ki je lahko podlaga za odločanje državnega zbora o politični odgovornosti nosilcev javnih funkcij, za spremembo zakonodaje na določenem področju in za druge odločitve državnega zbora iz njegove ustavne pristojnosti. V svojem prvem mandatu (obdobje 1993–1996) je državni zbor ustanovil več preiskovalnih komisij, pri čemer so bile vse namenjene predvsem ugotavljanju politične odgovornosti nosilcev javnih funkcij.

Parlamentarna preiskovalna komisija opravi pripravljalna preiskovalna dejanja brez navzočnosti javnosti, vendar pa lahko sklene, da se o opravljenih preiskovalnih dejanjih javnost (naknadno) obvesti (14/3 člen PPPR). Dokaze takšna komisija izvaja na seji, ki je odprta za javnost (15. člen PPPR), seveda pa se dokazi, ki so označeni kot zaupni, izvajajo na seji, ki se v

celoti ali delno zapre za javnost. Razlogi za takšno izključitev javnosti so naslednji (16. člen PPPR): a) če to narekuje utemeljen interes posameznika; b) če preiskovanec ali priča v navzočnosti javnosti noče podati izpovedi ali c) če okoliščine kažejo, da v navzočnosti javnosti ne bo govoril resnice; d) če preiskovalna komisija oceni, da to narekuje javni interes. O izključitvi javnosti odloča preiskovalna komisija na zaprti seji.

V času trajanja parlamentarne preiskave je javnosti torej v večji meri (lahko) onemogočeno neposredno spremljanje poteka takšne preiskave, seveda pa se po končani preiskavi izsledki le-te v formalni obliki lahko javno objavijo. Po končani preiskavi predloži namreč preiskovalna komisija državnemu zboru pisno poročilo o poteku postopka, dokazilih in bistvenih ugotovitvah preiskave ter predlog sklepov, ki naj jih po obravnavi sprejme državni zbor (22. člen PPPR). Predpisi pa ne vsebujejo izrecnih določb o tem, ali državni zbor odloča o poročilu ter predlogu preiskovalne komisije na javni ali zaprti seji (v skladu s PDZ je dopustno oboje), zaradi česar bo šele prihodnja praksa pokazala, na kakšen način in v kolikšnem obsegu bo javnost seznanjena z izsledki parlamentarnih preiskav.

Javnost dela **Državnega sveta Republike Slovenije**, tj. drugega doma parlamenta z zelo omejenimi pristojnostmi,⁶ urejata Zakon o državnem svetu (ZDS) in Poslovnik državnega sveta (PDS). Seje državnega sveta so javne, vendar pa se javnost lahko omeji ali izključi, če tako zaradi splošnih koristi odloči državni svet (52. člen ZDS; 47. člen PDS). V praksi so bile dosedaj seje državnega sveta vedno javne. Kljub rednemu poročanju medijev o delu državnega sveta je ta državni organ deležen manjše medijske pozornosti kot državni zbor. To je razumljivo, kajti državni svet zaseda praviloma le nekaj dni mesečno, poleg tega pa tudi, kot je bilo že omenjeno, ne sprejema dokončnih zakonodajnih ali drugih rešitev. Tudi delo komisij (delovnih teles) državnega sveta je javno, pri čemer se javnost lahko izključi, če komisija oceni, da je to potrebno zaradi splošnih koristi (77. člen PDS). Javnosti seveda niso dostopni dokumenti in gradiva državnega sveta, ki so zaupne narave (59. člen ZDS; 48/2 člen PDS).

Večino aktov, ki so lahko zanimivi oziroma pomembni za javnost, objavlja državni svet v svojem glasilu, tj. v Poročevalcu državnega sveta. V tem glasilu se objavljajo sklepi državnega sveta, zahteva državnega sveta, da državni zbor pred razglasitvijo kakega zakona o njem še enkrat odloča (suspenzivni veto), zahteva državnega sveta za razpis referendumu, zahteva državnega sveta za preiskavo o zadevah javnega pomena (na podlagi takšne zahteve mora državni zbor obvezno spročiti parlamentarno preiskavo) in mnenja komisij državnega sveta, ki jih le-te dajejo matičnim delovnim telesom

⁶ *Državni svet, ki ima 40 članov, je zastopstvo nosilcev socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov. Ta državni organ je ustavno opredeljen (96-101. člen ustave) po zgledu na bavorski senat. Njegove pristojnosti se nanašajo skoraj izključno le na zakonodajni postopek, kjer lahko državni svet državnemu zboru daje mnenja, sprejme suspenzivni veto na sprejeti zakon ali zahteva razpis zakonodajnega referendumu. Državni svet torej o nobeni zadevi ne (so)odloča z državnim zborom, zaradi česar nekateri (predvsem številni poslanci državnega zbora) celo menijo, da državni svet ni drugi dom parlamenta. Kljub temu večina strokovnih razlogov le govori v prid stališču, da je državni svet treba šteti za drugi dom parlamenta (glej npr. Cerar 1993, str. 5-7). Tu velja še omeniti, da deluje državni svet v isti (parlamentarni) zgradbi kot državni zbor.*

državnega zbora. Vse navedene zahteve se objavljajo skupaj z obrazložitvami (88. člen PDS).

3.2. Vlada in uprava

Že iz ustavne in zakonske opredelitve vlade (Zakon o **Vladi Republike Slovenije** – ZV) je razvidno, da je delovanje vlade načeloma javno. To podrobneje ureja Poslovnik Vlade Republike Slovenije (PV), ki seveda ureja tudi izjeme pri navedenem načelu. Javnost dela vlade se praviloma zagotavlja z novinarskimi konferencami in uradnimi sporočili, zaradi česar novinarji in drugi predstavniki javnosti praviloma ne prisostvujejo sejam vlade – razprave članov vlade in njihova glasovanja na sejah se opredeljene na splošno celo kot uradna skrivnost (83. člen PV). V praksi vlada pogosto sklicuje tiskovne konference, na katerih predsednik vlade ali posamezni ministri obveščajo novinarje o stališčih in odločitvah vlade ter odgovarjajo na njihova vprašanja. V zvezi s tem poslovnik tudi določa, da obveščajo javnost o delu in sprejetih odločitvah vlade ministri, generalni sekretar in vladni predstavnik za tisk ter po pooblastilu vlade in ministrov tudi državni sekretarji in predstojniki vladnih služb. Te osebe morajo v javnih izjavah in pri svojih nastopih v javnosti zastopati in predstavljati stališča vlade (86. člen PV). Za zagotavljanje javnosti dela vlade in ministrstev skrbita posebej Urad vlade za informiranje in vladni predstavnik za tisk (85. člen PV).

V skladu z zakonom lahko vlada določi, da so posamezni podatki ali gradiva oziroma posamezne odločitve uradna skrivnost in niso na razpolago javnosti oziroma bodo javni šele po preteku določenega časa (84. člen PV). Posamezne zadeve ali gradivo vlade se lahko obravnava po posebnem postopku tudi kot zaupno. Ravnanje z zaupnim gradivom ureja poseben akt vlade (87. člen PV).

Glede delovanja **državne uprave** je mogoče ugotoviti, da njeno delovanje ne temelji na načelu javnosti, čeprav so seveda določene upravne dejavnosti po svoji naravi povezane s posredovanjem informacij državljanom ali drugim subjektom. Ker upravljajo naloge uprave po zakonu neposredno ministrstva (5. člen ZU), je mogoče v okviru prejšnjih navedb ugotoviti, da so npr. tiskovne konference ministrov ali državnih sekretarjev pomemben element obveščanja javnosti o delu uprave. Seveda pa velja za ministrstva oziroma za upravne organe in upravne organizacije v sestavi ministrstev, da morajo pri svojem delu predvsem tudi varovati tajnost podatkov, ki so z zakonom ali drugim predpisom določeni kot državna, vojaška, uradna ali poslovna tajnost (6. člen ZU). Tako npr. poseben

pravilnik Ministrstva za notranje zadeve (PDZP) podrobno ureja vrste tajnosti (državna tajnost in uradna tajnost), stopnje zaupnosti podatkov (strogo zaupno, zaupno, interno), ukrepe in postopke za varovanje osebnih in zaupnih podatkov ter odgovornost za izvajanje varnostnih ukrepov in postopkov.

K temu velja še dodati, da vsebujejo nekateri področni zakoni predpise, ki upravne organe v določenih primerih izrecno zavezujejo k obveščanju javnosti. Tako je v različnih zakonih npr. določeno: da je naloga upravnega organa, pristojnega za zunanje zadeve, tudi obveščanje domače in tuje javnosti o aktualnih vprašanjih s svojega delovnega področja ter tuje javnosti o politiki Republike Slovenije (9. člen ZZZ); da so javni podatki o nevarnostih ter o dejavnostih državnih organov, lokalnih skupnosti in drugih izvajalcev nalog varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (11. člen ZVNN); da lahko ministrstvo v nujnih ali ob priložnostnih primerih izda subjektu, ki obremenjuje okolje, dovoljenje za začasno ali občasno čezmerno obremenitev okolja, o čemer pa mora primerno obvestiti prizadeto lokalno skupnost in javnost (33. člen ZVO); urejen je npr. tudi "monitoring" naravnih pojavov ter obveznost pristojnih ministrov, da o tem redno obveščajo javnost (69. člen ZVO); minister, pristojen za gozdarstvo, mora v začetku procesa oblikovanja gozdnogospodarskega načrta odrediti javno razgrnitev splošnega dela takšnega načrta, ki traja 14 dni – med takšno javno razgrnitvijo se obvezno opravi javna obravnava (14. člen ZG); minister, pristojen za zdravstvo, mora v primeru razširitve nalezljivih bolezni odrediti različne omejitvene ukrepe, o čemer mora obvestiti tudi javnost (39. člen ZNB); itd.

3.3. Sodstvo

Ustava vzpostavlja v 24. členu **načelo javnosti sojenja**. Sodne obravnave so načeloma javne, prav tako pa se tudi sodbe izrekajo javno. Seveda pa lahko zakon določi nekatere izjeme pri tem načelu. Če si ogledamo nekatere temeljne postopkovne predpise, vidimo, da zakoni sledijo ustavnim določbam, ter da v sprejemljivih mejah določajo odstopanja od javnega obravnavanja. Izjeme pri načelu javnosti so bodisi v prid korektni izvedbi postopka bodisi v korist varovanja osebne integritete in zasebnosti posameznikov, ki nastopajo pred sodišči. V nadaljevanju je strnjeno prikazana ureditev javnosti obravnavanja v pomembnejših sodnih postopkih.

Zakon o **kazenskem postopku**, ki je začel veljati 1. 1. 1995, določa, da je glavna obravnava javna, ter da smejo biti na njej navzoče polnoletne osebe (294. člen ZKP), seveda pa vsebuje tudi nekatere ustaljene izjeme pri tem načelu, npr. v primerih,

ko je izključitev javnosti potrebna za varovanje tajnosti, varstvo javnega reda, morale, varstva osebnega ali družinskega življenja obtoženca ali oškodovanca ali koristi mladoletnika, ali če bi po mnenju senata javnost škodovala interesom pravičnosti (295. in 331/3 člen ZKP). Pri tem velja še poudariti, da je nezakonita izključitev javnosti glavne obravnave bistvena kršitev določb kazenskega postopka (371/1 člen ZKP).

Zakon o **pravdnem postopku** prav tako določa, da so glavne obravnave načeloma javne, pri čemer smejo biti na njih navzoče samo polnoletne osebe (306/1, 2 člen ZPP). Sodni senat lahko v celoti ali deloma izključi javnost glavne obravnave, če to zahtevajo koristi uradne, poslovne ali osebne tajnosti, koristi javnega reda ali razlogi morale, ali pa če z ukrepi za vzdrževanje reda ne more zagotoviti neoviranega poteka obravnave (307. člen ZPP). Posebej velja še omeniti, da je javnost vedno izključena v postopkih pred sodišči, kadar ta odločajo o priznanju pravic invalidskega in zdravstvenega zavarovanja do in iz njega (29. člen ZDSS).

V **upravnem sporu**, v katerem odloča Vrhovno sodišče (posebni upravni senat tega sodišča) o zakonitosti aktov, s katerimi so državni organi oziroma subjekti, ki izvršujejo javna pooblastila, odločili o pravicah in obveznostih v posamičnih upravnih stvareh, je načelno določeno, da sodišče odloča na nejavnih sejah (34/1 ZUS). Sodišče pa se lahko odloči za ustno obravnavo, če je sporna zadeva zapletena ali če sicer spozna, da je to potrebno zato, da se stanje stvari bolje razčisti (34/2,3 člen ZUS).

Državljeni se v praksi kot gledalci relativno redko udeležujejo sodnih obravnav, razen seveda v primerih, ko spremljajo postopke, v katerih so soudeleženi njihovi bližnji. Tako državljani kot novinarji pa seveda pozorneje spremljajo tiste kazenske ali civilne postopke oziroma postopke v delovnih in drugačnih sporih, ki imajo zaradi svoje politične ali drugačne teže (npr. huda kazniva dejanja, civilni spori, v katerih so udeležene pomembne osebnosti ali pravne osebe ali v katerih gre za visoke odškodnine) velik odmev med ljudmi. V zadnjem času se v Sloveniji povečuje obseg poročanja medijev o hujših kaznivih dejanjih oziroma o kriminalu nasploh, pa tudi poročanje o drugih pomembnejših pravnih zadevah.

Končno velja v okviru delovanja sodne veje oblasti omeniti še ureditev **sodnega registra**, ki je pomemben vir informacij za različne subjekte oziroma javnost. Sodni register je javna knjiga, kar pomeni, da so vanj vpisani podatki javni ter da jih sme vsakdo pregledovati, prepisovati ali zahtevati, naj se mu izda overjeni izpisek iz sodnega registra. Pregledovati in prepisovati se smejo tudi listine, na katerih temeljijo vpisi v sodni register. Na izrecno zahtevo mora sodišče tudi izdati potrdilo o tem, da določen vpis obstaja, da v določeni zadevi ni poznejših vpisov,

da je določeni vpis izbrisan ali da določenega vpisa ni (7. člen ZSR). Vsak vpis v register objavi sodišče v Uradnem listu Republike Slovenije (43. člen ZSR).

Pomen sodnega registra za javno dostopnost informacij je relativno velik, še posebej če upoštevamo, da se v ta register vpisujejo temeljni podatki o pomembnih gospodarskih subjektih. V sodni register je tako treba vpisati družbo z neomejeno odgovornostjo, komanditno družbo, družbo z omejeno odgovornostjo, delniško družbo, komanditno delniško družbo, gospodarsko interesno združenje, podružnico tujega podjetja, zadrugo, zavod, skupnost zavodov, samostojnega podjetnika, kadar zakon tako določa itd. (3. člen ZSR).

3.4. Ustavno sodišče

Delo ustavnega sodišča je načeloma javno (3. člen ZUS). Potem ko ustavno sodišče konča pripravljalni postopek glede zahteve za oceno ustavnosti ali zakonitosti predpisov in drugih splošnih aktov oziroma pripravljalni postopek glede ustavne pobude (27. člen ZUS), odloči, ali bo zadevo obravnavalo na nejavni seji ali na javni obravnavi. V obeh primerih mora biti na seji navzoča večina vseh sodnikov ustavnega sodišča (29., 35. in 41/1 člen ZUS). Predsednik ustavnega sodišča lahko razpiše javno obravnavo na lastno pobudo ali na predlog udeležencev v postopku; na predlog najmanj treh ustavnih sodnikov pa je predsednik ustavnega sodišča dolžan razpisati javno obravnavo (35. člen ZUS). Na javno obravnavo ustavno sodišče povabi udeležence v postopku, predstavnike oziroma zastopnike in pooblaščenca udeležencev v postopku in druge osebe, za katere meni, da je njihova udeležba na javni obravnavi potrebna. Ustavno sodišče lahko izključi javnost obravnave ali njenega dela, če to zahtevajo razlogi varovanja morale, javnega reda, varnosti države ali pravic zasebnosti in osebnostnih pravic (37. člen ZUS). Po končanem obravnavanju sprejme ustavno sodišče odločitev v obliki odločbe vedno na nejavni seji, pri čemer mora biti odločba obrazložena (40. člen ZUS).

Odločbe ustavnega sodišča se objavljajo v Uradnem listu Republike Slovenije ter v uradnem glasilu, v katerem je bil objavljen predpis oziroma splošni akt, izdan za izvrševanje javnih pooblastil. Po odločitvi ustavnega sodišča se objavljajo tudi njegovi sklepi (42. člen ZUS). Večino svojih odločb izdaja ustavno sodišče tudi v letnih Zbirkah ustavnih odločb. Judikatura ustavnega sodišča v mnogih primerih doživlja večje odzive v medijih, saj ustavno sodišče pogosto odloča o zadevah, ki imajo velik političen, ekonomski, socialni ali drugačen pomen v sedanjem obdobju tranzicije slovenske družbe.

4. Informiranost javnosti o nosilcih javnih funkcij

Glede javnih funkcionarjev, tj. tistih oseb, ki opravljajo predstavniške in izvršilne funkcije v državnih organih in organih lokalnih skupnosti, veljajo po Zakonu o nezdružljivosti opravljanja javne funkcije s pridobitno dejavnostjo (ZNF) različne omejitve, kot npr. nezdružljivost opravljanja navedenih funkcij s pridobitnimi dejavnostmi ter omejitev oziroma prepoved sprejemanja daril. Za nadzor nad uresničevanjem teh omejitev je pristojna posebna komisija državnega zbora (4. člen ZNF), pri čemer ima javnost lahko le omejen vpogled v premoženjsko in siceršnje stanje teh funkcionarjev. Plače in drugi prejemki funkcionarjev, ki se izplačujejo iz proračuna, so javni (12/2 člen ZNF), zaradi česar je v javnosti oziroma v medijih že večkrat prišlo do npr. ostrih in množičnih kritik glede visokih plač in posebnih ugodnosti ("privilegijev"), ki jih uživajo poslanci državnega zbora (npr. nesorazmerno ugodni pogoji za upokožitev po prenehanju mandata). Vsi javni funkcionarji morajo po zakonu najkasneje v enem mesecu po nastopu funkcije prej omenjeni komisiji državnega zbora sporočiti podatke o svojem premoženjskem stanju ter podatke o premoženju in dohodkih zakonca (glej podrobneje 9. in 10. člen ZNF). Podatki o premoženju in dohodkih funkcionarja pa se štejejo za osebne podatke in se smejo uporabljati izključno za spremljanje premoženjskega stanja po ZNF, kar pomeni, da vodi o njih evidenco le navedena komisija. Če javni funkcionar v nasprotju z zakonom opravlja pridobitno dejavnost, sprejema darila ali si pridobiva ugodnosti, ki vplivajo na izvrševanje njegove funkcije, lahko to v končni konsekvenci privede do prenehanja njegovega mandata (15.–18. člen ZNF).

5. Varstvo osebnih podatkov

V zvezi s svobodo informiranja je treba predstaviti tudi temeljne vidike zakonskega **varstva osebnih podatkov**. To varstvo obsega načela, pravice in ukrepe, s katerimi se preprečujejo nezakoniti in neupravičeni posegi v integriteto človekove osebnosti zaradi zbiranja, obdelave, shranjevanja in posredovanja osebnih podatkov in njihove uporabe (2. člen ZVOP). Upravljalca zbirke podatkov lahko zbira, obdeluje, shranjuje in posreduje le tiste osebne podatke, za katere je pooblaščen z zakonom ali s pisno privolitvijo posameznika, na katerega se podatki nanašajo (6/1 člen ZVOP), in le za namene, ki so bodisi določeni v zakonu bodisi razvidni iz posameznikove privolitve (8/1 člen ZVOP). Ko je izpolnjen namen, za katerega se osebni podatki shranjujejo in uporabljajo,

se izbrišejo iz zbirke podatkov, če zakon izrecno ne določa drugače – npr. v primeru podatkov o naravni in kulturni dediščini (9. člen ZVOP).

Upravljalca podatkov mora na zahtevo posameznika letemu: a) omogočiti vpogled v podatke, ki jih vsebuje zbirka podatkov in se nanašajo nanj, in mu omogočiti, da si jih prepíše; b) posredovati izpis podatkov, ki so vsebovani v zbirki podatkov in se nanašajo nanj; c) posredovati seznam subjektov, katerim so bili v določenem obdobju posredovani podatki, ki so vsebovani v zbirki podatkov in se nanašajo nanj (16/1 člen ZVOP). Zakon posebej omogoča sodno varstvo posameznikom, ki menijo, da so kršene njihove pravice glede osebnih podatkov, pri čemer določa, da je takšen postopek nujen (18. in 21. člen ZVOP). V (nepravdnem) postopku o predlogu posameznika je javnost izključena, sodišče pa sme o predlogu odločiti tudi takoj, ne da bi prej zahtevalo izjavo nasprotnega udeleženca, če ima v podatkih iz predloga za to zanesljivo podlago (22. in 23. člen ZVOP). Zakon vsebuje seveda še številne druge določbe, ki na eni strani varujejo posameznike v njihovi osebni integriteti, na drugi strani pa v manjši meri (v situacijah, ko gre za nujne in izjemne primere) tudi omejujejo posameznikove pravice, poleg tega pa urejajo tudi druge sklope (iznos osebnih podatkov iz države, inšpekcijsko nadzorstvo itd.). K temu je treba dodati, da zakon relativno ustrezno ureja sfero varstva osebnih podatkov, da pa se v praksi zato pojavljajo predvsem problemi t.i. povezovanja (računalniških) baz podatkov ter problemi zaradi vprašljive neučinkovitosti inšpekcijskega nadzorstva.

Prav na področje varstva osebnih podatkov posebej opozarja tudi varuh človekovih pravic (glej Poročilo Varuha človekovih pravic za leto 1995, str. 48–49), ki je zabeležil nekatere pobude, ki zadevajo to področje. Varuh sicer ugotavlja, da zaradi razmeroma majhnega števila zadev, ki jih je obravnaval, ne more podati zanesljive ocene izvajanja zakona v praksi in učinkovitosti inšpekcijskega nadzorstva na tem področju, vendar pa ocenjuje, da že splošen pregled položaja kaže na številne kršitve na tem področju.

Kot enega najbolj izrazitih in celo v mednarodni javnosti odmevnih primerov naj navedemo primer, ko je novinarka po javni TV Slovenija v oddaji Utrip (26. 31. 1994) objavila dve osebni pismi profesorja sociologije svojima kolegoma v Nemčiji in v ZDA brez vednosti in privolitve odpošiljatelja in prejemnikov pisem. V teh dveh pismih je profesor komentiral politične razmere v Sloveniji in takratnega obrambnega ministra in predsednika SDSS primerjal s Stalinom, Hitlerjem in Noriego. Novinarka je pismo uporabila za ilustracijo mednarodne zarote proti tedanjemu obrambnemu ministru in hkrati, kar je bilo

⁷ Iz zasebnega arhiva profesor dr. Rudija Rizmana.

paradoksalno, liderju opozicije. Na očitno kršitev pravice do zasebnosti (tajnosti pisem) ni reagiralo javno tožilstvo, češ da to ni v njihovi pristojnosti. Paradoksalno pa je tožilstvo spročilo postopek po uradni dolžnosti zoper profesorja zaradi žalitve obrambnega ministra. Etična komisija pri Društvu novinarjev Slovenije se zadeve ni lotila, da ne bi razklala svojih vrst. Profesor je sprožil postopek s kazensko ovadbo pri tožilstvu zoper neznanega storilca. Profesorjevo zadevo je tožilstvo zavrglo. Profesor je bil klican tudi na obrambno ministrstvo zaradi izdaje uradne tajnosti in zaradi vohunstva.⁷

Ta primer kaže na nevarnost, da si kaka stranka preko novinarjev, tožilstva in ministrstva zagotovi tolikšno oblast, da z njo ogrozi demokracijo, svobodo informiranja pa spremeni v propagando lastnih ciljev in za gonjo proti njihovim kritikom. Vse politične stranke v Sloveniji takšnih apetitov še niso opustile.

6. Javnost delovanja političnih strank in društev

Politične stranke in društva sta dve najpomembnejši obliki svobodnega združevanja, zaradi česar ima ureditev javnosti delovanja teh družbenih asociacij poseben pomen v demokratičnem kontekstu svobode informiranja. V Sloveniji je trenutno uradno registriranih 28 političnih strank, po podatkih iz začetka leta 1994, tj. pred uveljavitvijo novega zakona o društvih, pa je bilo v Sloveniji registriranih skoraj 13.000 društev.

Delo **društev** je zakonsko načeloma opredeljeno kot javno. To predvsem tudi pomeni, da so podatki, ki so vpisani v register društev, javni (7. člen ZD). Zahtevi za registracijo društva mora vlagatelj priložiti zapisnik ustanovnega zbora, dva izvoda temeljnega akta društva in seznam z osebnimi podatki ustanoviteljev ter osebno ime zastopnika društva (17. člen). Sicer pa zakon ne ureja podrobneje načina komuniciranja društev z javnostjo, kar pomeni, da to prepušča praksi.

Položaj in delovanje **političnih strank** ureja zakon o političnih strankah (ZPS), ki načelno določa, da stranke delujejo javno. Javnost delovanja strank se praviloma zagotavlja z obveščanjem javnosti o delovanju stranke (2/1, 2 člen ZPS), pri čemer je seveda prepuščeno strankam, da izberejo primerne načine za informiranje javnosti o svojem delu. Zakon vsebuje v tem pogledu le nekatere določbe, ki zagotavljajo transparentnost financiranja strank ter nekaterih temeljnih podatkov o posamezni stranki.

Kot je bilo že omenjeno, je **volilna kampanja** političnih strank izjema pri splošnem načelu, da v programih RTV Slovenija ni dovoljena politična propaganda. Javna glasila morajo najkasneje 45 dni pred dnevom glasovanja določiti in objaviti

pravila za izrabo programskega časa oziroma časopisnega prostora za predstavitev kandidatov, političnih strank in njihovih programov. Pri tem mora biti zagotovljena enakopravnost kandidatov ter političnih strank in drugih predlagateljev kandidatov pri predstavitvi kandidatov in njihovih programov, pri čemer se lahko predvidijo posebni termini ali prostor za politične stranke, ki so že zastopane v državnem zboru (parlamentarne stranke) ali v občinskih svetih (5/1, 2 člen ZVK). Posebna ureditev je v tem pogledu določena za RTV Slovenijo. Le-ta mora sicer pri predstavitvi kandidatov in političnih strank upoštevati načelo enakopravnosti, vendar pa mora dati neparlamentarnim strankam skupno na razpolago le tretjino skupnega programskega časa, ki je sicer določen za vse udeležence volilne kampanje; parlamentarnim strankam in njihovim kandidatom sta torej v tem okviru na voljo dve tretjini skupnega programskega časa. RTV Slovenija mora dati na razpolago navedeni programski čas brezplačno (9. člen ZRTVS).

Pri objavah raziskav javnega mnenja o kandidatih in strankah v času volilne kampanje je treba navesti izvajalca, metodologijo in naročnika raziskave. Sedem dni pred dnevom glasovanja ni dovoljena objava raziskav takšnega javnega mnenja (4. člen ZVK).

Zakon podrobneje ureja tudi plakatiranje v času volilne kampanje (8.–11. člen ZVK) ter zagotavlja transparentnost porabe sredstev, ki jih za volilno kampanjo porabijo organizatorji kampanje. Najkasneje v treh mesecih po volitvah mora organizator kampanje predložiti državnemu zboru poročilo o vseh izdatkih za volilno kampanjo (19. člen ZVK). Kljub temu, da zakon o volilni kampanji tega ne določa izrecno, je mogoče sklepati, da se finančno poročilo o porabi sredstev za volilno kampanjo objavi v Poročevalcu Državnega zbora Republike Slovenije (v skladu s 17. členom ZVK se namreč za financiranje volilne kampanje uporabljajo tudi določbe zakona o političnih strankah – ZPS, ki pa v takšnem primeru, kot je bilo že pojasnjeno, vsebuje obveznost objave finančnega poročila v glasilu državnega zbora, ki je dostopno tudi javnosti).

7. Sklep

Demokratični procesi so v Sloveniji že na samem začetku vključevali tudi spremembe na področju informiranja. Demokratična javnost se je razcepila na dva pola: eden vključuje na novo nastale politične stranke, ki so tudi blizu cerkve in z njo tudi sodelujejo, drugi pa gradi na kontinuiteti demokratičnih sprememb že v času socializma. Na tej ločnici so se odvijali tudi glavni politični boji, ki so rezultirali v zakonih s področja določanja svobode tiska in v praksi. Na normativni

ravni je Slovenija vzpostavila osnovne okvire svobode informiranja po mednarodnih standardih, upoštevajoč tudi dosedanjo demokratično tradicijo dežele. Na praktični ravni pa se je pokazalo, da svobodo informiranja novinarji, politiki in občinstva različno razumejo, kar kaže še na nedokončan proces demokratizacije. Nesoglasje na tem področju povzroča številne pravne spore, ogorčena pisma bralcev, javne izjave uglednih ustanov in skupin posameznikov. Kljub temu, da so nekateri politični subjekti izraziteje nagnjeni k temu, da bi vzpostavili popolni nadzor nad sporočili o njihovi dejavnosti, se je v večini vendarle uveljavilo večinsko prepričanje, da je svoboda informiranja povezana z avtonomijo novinarjev, uredništev in medijskih hiš. Prvotni apetiti nekaterih političnih strank, da bi prevzele popolni nadzor nad informiranjem in prevzgojile domnevno demokraciji neprijazne novinarje, so splahneli.

Miro Cerar, magister pravnih znanosti, pisec knjige *Večrazsežnost človekovih pravic*, ZPS, 1992 in 1996 (ponatis), strokovni sodelavec Državnem zboru in asistent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Igor Lukšič, doktor političnih znanosti, pisec knjige *Demokracija v pluralni družbi?*, ZPS 1991 in *Liberalizem vs. korporativizem*, ZPS, 1994, docent na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

LITERATURA

- BOBIO, Norberto (1987): *The Future of Democracy. A Defence of the Rules of the Game*. Cambridge: Polity Press.
- CERAR, Miro (1993): Status državnega sveta, *Pravna praksa*, št.14, str. 5–7;
- ČEBULJ, Janez (1992): *Svoboda izražanja, Nova ustavna ureditev Slovenije*, zbornik razprav, Ljubljana.
- DAHL, Robert (1991): *Transitions to Democracy*. V: G. Szoboszlai (ur.), *Democracy and Political Transformations: Theories and East-Central European Realities*. Piremon, Budimpešta.
- MILL, John S. (1994): *O svobodi*. KRT, Ljubljana.
- RUPNIK, Janko, R. Cijan, B. Grafenauer (1994): *Ustavno pravo*, posebni del (II. knjiga), Maribor, 1994.
- SPLICHAL, Slavko (1995): *Prihodnost javnih medijev v Sloveniji*. V: V. Rus (ur.), *Slovenija po letu 1995*. Knjižna zbirka Teorija in praksa, Ljubljana.
- SPLICHAL, Slavko (1992): *Izgubljene utopije?* ZPS, Ljubljana.
- SPLICHAL, Slavko (1992b): *Postsocializem in množični mediji: Med paternalizmom in pluralizmom*. V: *Nastajanje slovenske državnosti*, zbornik s politološkega srečanja, Ankaran 1992.
- SPLICHAL, Slavko in Janet Wasko (ur.) (1993): *Communication and Democracy*. Ablex. Norwood, New Jersey.
- STROBL, Majda, I. Kristan, C. Ribičič (1986): *Ustavno pravo SFR Jugoslavije*, ČZ Uradni list SRS, Ljubljana.

ŠINKOVEC, Janez (1996): **Pravna, demokratična in socialna država**, ČZP Enotnost, Ljubljana.
VEHOVAR, Vasja (1996): Raziskovalno poročilo: *Internet v Sloveniji*, IDV, FDV, Ljubljana.

PRAVNI VIRI

Ustava Republike Slovenije (Ur. l. RS., št. 33/91)
PDZ – Poslovnik državnega zbora (Ur. l. RS, št. 40/93 in 80/94)
ZPPR – Zakon o parlamentarni preiskavi (Ur. l. RS, št. 63/93)
PPPR – Poslovnik o parlamentarni preiskavi (Ur. l. RS, št. 63/93)
PDS – Poslovnik Državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93)
ZDS – Zakon o Državnem svetu (Ur. l. RS, št. 44/92)
ZV – Zakon o Vladi Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 4/1993)
PV – Poslovnik Vlade Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 13/93)
ZNF – Zakon o nezdružljivosti opravljanja javne funkcije s pridobitno dejavnostjo (Ur. l. RS, št. 49/92)
ZUS – Zakon o ustavnem sodišču (Ur. l. RS, št. 15/94)
ZJG – Zakon o javnih glasilih (Ur. l. RS, št. 18/94)
ZRTV – Zakon o radioteleviziji Slovenija (Ur. l. RS, št. 18/94)
ZKP – Zakon o kazenskem postopku (Ur. l. RS, št. 63/94 in 70/94)
ZPP – Zakon o pravnem postopku (Ur. l. SFRJ, št. 4/77)
ZUS – Zakon o upravnem sporu (Ur. l. SFRJ, št. 4/77, 60/77 in 55/92)
ZDSS – Zakon o delovnih in socialnih sodiščih (Ur. l. RS, št. 19/1994)
ZRS – Zakon o sodnem registru (Ur. l. RS, št. 13/94)
ZPS – Zakon o političnih strankah (Ur. l. RS, št. 62/94)
ZVK – Zakon o volilni kampanji (Ur. l. RS, št. 62/94)
ZD – Zakon o društvih (Ur. l. RS, št. 60/95)
ZVOP – Zakon o varstvu osebnih podatkov (Ur. l. RS, št. 8/1990)
ZU – Zakon o upravi (Ur. l. RS, št. 67/94)
ZZZ – Zakon o zunanjih zadevah (Ur. l. RS, št. 1/91)
ZVNN – Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Ur. l. RS, št. 64/94)
ZVO – Zakon o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 32/93)
ZG – Zakon o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93)
ZNB – Zakon o nalezljivih boleznih (Ur. l. RS, št. 69/95)
PDZP – Pravilnik o določanju zaupnih podatkov in o varovanju zaupnih in osebnih podatkov (Ur. l. RS, št. 8/93)